

דגל מחנה אפרים

מתורתו של רבינו משה חיים אפרים מסדילקאב זי"ע

דגל הפרשה

מאמר עפ"י דברי רבינו בפרשה

דגל המעשה

מעשי חסידים מפלאות רבינו

בביתו של הרה"ק רבי לייב שרה"ס, שנודע ונתפרסם במסירות נפשו כאוהב ישראל מופלג, נתגדל יתום שהרה"ק רבי לייב חיבבו וגידלו כבנו. מחמת חביבותו היה מכבדו לגשת לפני עמוד התפילה, ולשמש כשליח ציבור בשבתות וימים טובים.

באחת השנים בימי ראש השנה, כאשר התאספו החסידים בצילא דמהימנותא של הרה"ק רבי לייב, שחו החסידים בהערצה מעוצם גדולתם של האחים הקדושים, רבינו ה'דגל מחנה אפרים והרה"ק הרבי ר' ברוך, היה זה בעת זריחת אורם, ושמש נפץ אז בכל הארץ.

אותו יתום ששמע שיחת החסידים, העיז פניו במצח נחושה, והתבטא עליהם בלולול ובלעג, אך החסידים לא גערו בו על דבריו המחפירים, ביודעם את קרבתו הגדולה אל רבם, וכראותו שאין אחד המוכיחו על עזות חוצפתו, הרהיב עוז בנפשו, והחל ללגלג על האחים הקדושים בפניו של רבו מגדלו, על שנוהגים עצמם ברבנות, ולובשים איצטלא שאינה ראויה להם לפי דעתו.

הרה"ק רבי לייב שמע את דבריו, אך לא הגיב, אולם לתפילת ערבית של ראש השנה שלח שליח ציבור אחר לגשת לפני העמוד, ולא את היתום החזן הקבוע, וכך גם בכל תפילות היום.

היתום הבין כי זוהי תגובת הרבי על דבריו, וכי רבי לייב סובר כי אין די בגערה על דבריו, אלא שמחמת דבריו אינו ראוי להיות שליח ציבור, ולהעלות תפילתן של ישראל לאביהם שבשמים, באין ברירה נכנס אל חדרו של רבו, ופרץ בבכי מר, מבקש מחילה, אך רבי לייב השיב לו, 'עד הנה היית יקר עלי כבני ממש, גדלתיך והרביתיך בדרכי השם, ועתה האיד מלאך ליבך להתל באחים הקדושים, אשר אני מעיד עליהם, כי מה שנאמר בזוהר הקדוש 'נוטרי הברית', עליהם ועל שכמותם נאמר, ועל כן אין ביני ובינך שום התקשרות מהיום והלאה'

לא הועילה לאותו יתום שום בקשה ותחנונים, ואף אחר שביקש סליחה ומחילה מאת האחים הקדושים וקיבל על עצמו נזיפה, עדיין לא חפץ רבי לייב להכירו עד סוף ימיו.

הרב, המתבל את דבריו בסיפורים מעניינים, במשלים מחכימים, ובדוגמאות מהדברים שהקהל רגיל בהם.

הדרשה נמשכת, והפרנס מגלה, כי אנשים, שהיה בטוח שדעתם מסתכמת בהבנת עסקי הבהמות, צרכיהם וענייניהם, ובשום דבר לא מעבר להם, עתה ניכר על פניהם שהינם מבינים את כוונת הרב, לא פחות מכל המכובדים והמבינים, אכן, לדרשן זה נאה השם 'גאון', מבזיקה ההבנה במוחו, אדם המבין את העניין בהחירות גדולה כל כך, שיוכל להסביר אותו בשפה פשוטה, לו נאה השם 'גאון'.

בכל עניין ועניין בעולם ישנן דרגות של הבנה שונות בין בני אדם, כפי גודל שכלם, עומק הבנתם ובקיאותם בנושא, ועל אחת כמה וכמה בתורתנו הקדושה, העמוקה והרחבה. אינה דומה הבנת אדם פשוט, להבנתם של הצדיקים ותלמידי חכמים. ולא עוד, אלא שבתורתנו הקדושה ישנן סודות-התורה שאינם מושגים אלא לצדיקי הדור, וכשהם באים להסביר הדברים להמון-העם, מלבישים את הדברים במשלים ובגימטריאות כדי שיובנו הדברים גם להם.

ענין זה מובא בדברי רבנו בפרשתנו על הפסוק 'על כן יאמרו המושלים בואו חשבון' [כא, כז], אלו דבריו: **הנה לפעמים כתוב בכוונות איזה סוד בגימטריא, וכשאינו עולה התיבה להמספר ההוא, אזי כתוב 'עם הכולל', ולפעמים 'עם האותיות', וצריך להבין זה. אך לפי עניות דעתי נראה, שהוא על דרך שאומרים 'משל', ולמה הוא, כי האומר, הוא מבין, שאי-אפשר להם שיבינו אותו הדבר כך, כי אם שיבין להם בדבר שרגילים בו, ומתוכו יעמדו על הדבר ויכנס בליבם. כן הוא הדבר הזה, שבאמת האר"י ז"ל, וכן כל הצדיקים שבדור, הפותחים פתח בתורה הקדושה, להבין איזה דבר, ואומרים גימטריא על זה, הם הבינו ברוח קדשם, שורש הדבר ההוא, שיש באותו הדבר סוד ההוא, אך להלביש הדבר לפני השומעים, צריך שיאמר בענין גימטריא, לכך אומר תמיד לפי מה שהוא עולה, או עם התיבות והנקודות, כדי להלביש הדברים, שיוכלו להבינם שמרומם בו סוד זה. וזה יש לומר שמרומם בפסוק, כי 'כן' הוא מספר 'סוד', והוא שאמר 'על כן', היינו 'על איזה 'סוד', כשרוצים אנשי השם לגלות, 'יאמרו המושלים', היינו אותם הדורשים התורה, בבחינת משל כנ"ל, 'בואו חשבון', רצה לומר שמביאים אותו אל 'חשבון' וגימטריא, כדי להבינם סוד הדבר ההוא, איך שמרומם בו זה הסוד, אבל באמת הם הבינו זה מהאור של הדבר עצמו, שמאיר להם השם ברוך הוא בחסדו הגדול, להבין שיש באותו דבר סוד ההוא.**

קרניה הראשונות של השמש הפציעו, מבשרות על היום החדש העומד להופיע, קול הגבר הקורא בקול נשמע למרחקים, נותן את האות לציוצי הציפורים, האוויר הצלול והלח מטל הבוקר מקדם את ראשוני המשכימים, שהקיצו משנתם ליום חדש.

ברחוב השקט והריק מתהלך בזריזות אדם, נחפו לכיוון בית הכנסת, זהו הגבאי, האחראי על תפקודה המסודר של הקהילה, ועתה בא הוא להכין את המקום, ולסדרו לקראת הבאים, מיד עם היכנסו להיכל קולט הוא בזווית עיניו, יהודי מבוגר, רכון מעל גמרא, הוגה באמרות התורה, כשתחת שפתיו מזדמזמת לה נעימה ערבה.

אין זה מחזה רגיל בעיירה זו, יהודיה הינם אנשים פשוטים ותמימים, האומרים את היום-תהילים במתינות, ומקשיבים לשיעור קצר במשניות בין מנחה למעריב. כרכי הגמרא שלפתע היתה להם עדנה, תמהים, מה יום מיומיים! מהיכן, ולשם מה, הגיע הנה מישוה, המתעניין בהם ויודע להעריכם. הגבאי, התמה, מתקרב חרש למקומו של האיש, אינו רוצה להפריעו, אינו מעוניין לשאת עוון ביטול תורה על גבו, אך למראה פניו של הלומד, נפלטת מפיו צעקת הפתעה, הלא זהו אחד מגדולי רבני הדור, המשמש כמגיד, העובר בין העיירות, ומעורר את לב העם שבשדות לעבודת השם.

הגבאי ממשיך לארגן את ההיכל, אחוז כולו בהתרגשות, מצפה מתי יגיעו ראשוני המתפללים, ויוכל לספר להם את החדשות המרעישות, הקהל מתאסף באיטיות, מתעדכנים מפה לאוזן, חלקם אינם מאמינים, אך גם אחרוני הספקנים מוכרחים להודות לבסוף, כי זהו הרב הגאון הגדול, אחר שהם רואים בעיניהם את פניו.

אחר סיום התפילה מתקרב פרנס הקהילה אל הרב, מברכו לשלום, מקדם את פניו בברכה, ומברר אם יתרצה להשמיע מנועם אמריו באוזני קהל הקודש, הרב עונה בסבר פנים יפות, כי לרצון רב יהיה לו לדרוש, כי הרי לשם כך הוא מסובב בעיירות, אך הפרנס מבקש להודיעו לפני שיחל בדבריו, כי דרשנים ומגידי רבים כבר ניסו להרביץ תורה בעיירה זו, אך כל עמלם היה לשוא, האנשים הפשוטים, העוסקים במלאכת כפיים קשה לפרנסתם, אינם מוצאים ידיהם ורגליהם בדברים שמעבר להשגתם הדלה, והדרשה אינה צולחת.

הרב אינו נרתע מן הדברים, ומודה לפרנס על אשר הפנה את תשומת ליבו לרמת השומעים, הוא עולה על מדרגות ארון הקודש, ופותח בדבריו, אך כבר בתחילת הדרשה ניכר, כי הפעם לא יהיה ככל הפעמים הקודמות, הקהל שותה בצמא את דברי

בעשרה מאמרות נברא העולם, והלא במאמר אחד יכול להבראות, אלא להפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות, וליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות [פ"ה מ"א].

עתה נבאר המשנה באבות, כי זה גלוי וידוע [זהו הקדוש ח"י ג יא]: כי עשרה מאמרות הם עשרת הדברות, ועתה נבאר בחינת עשרת הדברות, וממילא יושג ויובן בחינת המאמרות. על דרך משל, למלך חכם שרצה לצוות איזה דבר חכמה לעשות לו, כמו עטרה למלך או היכל למלך, בוודאי לחכמים ונבונים אשר יש להם חכמה ותבונה ודעת, ואשר מלאת לבם לעשות המלאכה, חפצים מאוד בזה, לעשות נחת רוח למלך, בוודאי אם יאמר להם המלך רק דיבור אחד, או אפשר אפילו במחוג בעלמא, שיבינו את מחשבתו חפץ ורצון המלך, בוודאי כה יעשו, ואין צורך למלך לדבר עמהם הרבה. רק שהמלך הוא מלך חסד, ורוצה שהכל יבינו מחשבתו, הרחוקים והקרובים, בכדי שיהיה לכולם חלק בעטרה וכתרו והיכל המלך. מה עושה, משלשל עצמו מדיבור אל דיבור, בדיבורים הרבה, ומצמצם שכלו הגדול, ומרבה בדיבורו הקדוש, בכדי להבינם תוכן כוונתו, ובמה ישיגו עשות חפצו ורצונו.

והנמשל הוא, כי כל המאמרות ובריאות העולם הם בחינת עשרת הדברות, ובחינת כל התורה, לעבדה ולשמרה, ולעשות מזה עטרה וכתר למלך. ושורש כל התורה כולה הוא 'אנכי ה' אלקיך', ולא יהיה לך אלהים אחרים' [שמות כ, ב-ג], ויתר התורה הם רק תרי"א עיטין, האיך לקיים זה, כמו שכתוב בזהוהר הקדוש [ח"ב צא]. ובוודאי לחכמים ונבונים לא היו צריכים לכל התורה כולה, רק לבחינת דיבור 'אנכי', וממילא השיגו והבינו מזה כל התורה כולה, כמו אברהם אבינו עליו השלום, קיים כל התורה כולה עד שלא ניתנה [יומא כח:]. והאיך ידע לקיים, אך כשבא להשגה זו שהבין שיש בחינת 'אנכי ה' אלקיך', והבין בוודאי שיש בחי' אלהים אחרים, חלילה,

כמו שמבואר בדרושי חז"ל [זהוהר הקדוש ח"א פו], בתחלה עבד לחמה ולבנה, כי היה סובר שהם אלוהות, ואחר כך הבין שיש להם מנהיג, והוא בחינת 'אנכי'. וכן בכל אדם, כפי בחינתו אשר מואס ב'אלהים אחרים', כך משיג בחינת 'אנכי', והבין זה, כי זה כלל גדול ושער גדול.

והוא היה חכם גדול, והבין מה שמונע 'אנכי', דהיינו טריפות, או זנות, או לבישת שעטנז, או כדומה, מכל המצוות לא תעשה, הבין בחכמתו הזכה והרמה, שכל מצוות לא תעשה, מרבה אצל אדם בחינת 'אלהים אחרים'. ובחינת העשיות, דהיינו כיבוד אב ואם וכדומה, מגדל כח הנשמה להשיג בחינת 'אנכי', וכך השיג וקיים כל התורה כולה. וממילא בוודאי לא היה צריך הקדוש ברוך הוא לומר רק בחינת 'אנכי' לפני החכמים והנבונים, והם הבינו ממילא שיש 'אלהים אחרים', והיו נשמרים בחכמתם מכל מצוות לא תעשה הגורמים הפסד בנפש שמרבים בחינת 'אלהים אחרים', והיו מקיימין כל הבחינות מצוות עשה, להגדיל ולדבק הנפש לבחינת 'אנכי', כמו המעשה אצל אברהם אבינו עליו השלום, והבין.

רק הקדוש ברוך הוא רצה שאף קטני הדעת יבינו וישיגו ויצטרפו לבחינת 'אנכי' ולא יהיה לך, צמצם עצמו כביכול מדיבור לדיבור, בחמשה מצוות עשה וחמשה מצוות לא תעשה, כדאיתא בש"ס [קידושין לא], 'בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא 'אנכי', אמרו אמות העולם לכבוד עצמו הוא דורש', והיינו שלא השיגו בחינת 'אנכי', וכשאמר כבד את אביך וגוי' [שמות שס, יב] חזרו לדברות הראשונות, להבין ולהשיג בחינת 'אנכי' מבחינת כיבוד אב ואם הגשמיים. וכן בחינת 'לא יהיה לך אלהים אחרים', יש להבין מבחינת 'לא תחמוד אשת רעך' [שם, יד], כי החכם שלמה המלך עליו השלום, דימה אשה זונה לעבודה זרה [משלי ב, טז-יז], והבין, והתורה שהוא בחינת 'אנכי' דומה לאשה טובה אשר שומרת ברית אלוף נעוריה. נמצא ההשתלשלות הדיבורים מדבור לדבור היה

בכדי שיהיה מובן ומושג לכל, כמו החכם הדורש ברבים ורוצה שיבינו כולם, הוא מלביש הדברים במשל ומליצה, רק בתורה המשל ומליצה הכל אחד הם, כמו שאמר שלמה המלך עליו השלום בספר משלי [א, ו] 'להבין משל ומליצה עיין שם מה שפירש רש"י [ז"ל רש"י שם: שיתנו לב להבין במקראות שני הדרכים, המשל והמליצה, שיבינו את מה המשיל למליצה; ואף מן המליצה לא יסורו לבם, שגם היא צריכים להבין. כשאמר: "להצילך מאשה זרה ונכריה" – על הבלי מצרים נאמר, הרי המשל; ואף המליצה שהוציא משלו בלשון אשה, הבין בה והזהר מאשה זרה, עכ"ל, כלומר, בתורה המשל והמליצה אחד הם, כי יש כוונה גם במה ממשילים ולא רק בנמשל], והבין. והוא שאמר הכתוב [תהילים סב, יב-ג], 'אחות דבר אלקים', היינו 'אנכי'. 'שמים זו שמענו', פירוש, מבחינת 'אנכי' ממילא מובן בחינת 'לא יהיה לך'. 'כי עוז לאלקים', היינו בוודאי היה מובן כל התורה כולה שהוא של הקדוש ברוך הוא, כמו אברהם אבינו עליו השלום. רק 'ולך ה' החסד', היינו מה שאמר הקדוש ברוך הוא דיבורים הרבה, הוא מחמת חסדו הגדול, 'כי אתה תשלם לאיש כמעשהו', כמאמר התנא 'אלא להפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות, וליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות'. וזהו 'בעשרה מאמרות נברא העולם, והלא במאמר אחד וכו', היינו על ידי בחינת 'אנכי', כי הוא עיקר הבריאה והעמדה. 'אלא להפרע מן הרשעים', אשר הקדוש ברוך הוא צמצם עצמו מדיבור אל דיבור בכדי שישגו הכל, והם לא רצו להשיג ולהבין ולקיים, 'ומאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות' ונפרעין מהם, 'וליתן שכר טוב לצדיקים, שמקיימין את העולם', אף על פי שמצמצם הקדוש ברוך הוא עצמו, הם משגיחין בכל הדברים על בחינת 'אנכי', כי זה עיקר העמדת בריאת העולם 'שנברא בעשרה מאמרות'.

דגל התשובה

שו"ת בענייני חסידות משולחן המערכת

אכבוד מערכת הזלוין דגל מחנה אפרים
אלם אברהם

ההנאה רבה הנני קורא את עולמכם הנפלא מידי שבת בשבת, להתאזר ולהיות מן אנשי ציון תורת החסידות, לקבל מקשי השם. הרצוני לבקש אם יהיה אפשר להתייחס באחד מהעולמים הקרובים, לענין ה'חיים' ו'סודות מעשים', הנחלז בחברות החסידים בצמנים שלנים, על-כאלהי נראה כרצונות ואיזה תיקון יכול להיות על ידה. כבוד רבניו הקדוש, אשר שפתותיו צלובות הפצת תורתו על יצמם, וזאת יסיוע אכסם אהילוע בכל טוב ורחמים.

e. e. 3 בן הרק

תשובת המערכת:

אכן, במבט שטחי נראה כל עניין סעודות מרעים ולחיים, כמשהו שאינו מוסיף דבר לעבודת השם, ואדרבה היא עבודת חול ותאוות העולם, אך כשנעמיק בעניין נראה שלא כן הוא, ואדרבה דבר זה הוא ממנהגי

החסידות הקדמוניים וכוונות רבות לדבר, והידוע מהם הוא, מה שאמרו חז"ל [סנהדרין כג:]: 'גדולה לגימה שמקרב את הרחוקים'. ועד כמה גדולה מעלת סעודת מרעים מתבאר בספר החיים לאחיו של המהר"ל מפראג [ח"ג ס' פרנסה וכלכלה פ"ג ז"ל]: **אל תהי סעודת המרעים קלה בעיניך, בזמן שאין שחוק וקלות ראש, ולא לחינם אמרו חז"ל [שבת ט:]: בענין הסעודה, שאם התחילו אין מפקיין אף לתפילה, כי גדולה לגימה שמקרב את הרחוקים, ומחזקת את האהבה שבין איש לרעהו, וכן היה המנהג אף מימים קדמונים.** ע"כ דבריו.

אכן, נצרך ביותר לקדש הדברים ולהרגילם בעבודת קודש ובחברת אנשים יראי השם, שלא יבואו חס וחלילה לידי קלקול. וזהו אחד מיסודי החסידות לקדש אף כל מעשי החול לעבודתו, ועל ידי כך להפך רע לטוב, וכפי שרבינו כותב בדבריו בפרשת קדושים [ד"ה אל תפנו] זה לשונו: **האדם העובד ה' בכל דרכיו, ומקיים 'בכל דרכיך דעהו', שעושה הכל בדעת, כמו אכילה ושתייה ושינה, ודבוריו עם העולם בכדי לקרבן, או בכדי להסיר ממנו העצבות, או בכדי פרנסתו להחיות את נפשו, בכדי שלא ימנעו מלעבוד ה', ואם הוא עושה זאת בדעת, אזי הכל נעשה עבודת הקודש, וכמו שאמרתי כבר, שהם הנקראים 'חולין שנעשו על טהרת הקודש'.**